

Mezinárodní konference „The Mongols and Religions“ ve Vídni

JANA VALTROVÁ

Ve dnech 15. až 17. května 2019 proběhly ve Vídni dvě na sebe navazující mezinárodní akce věnované výzkumu náboženství ve středověké Mongolské říši. Navzdory zdánlivě úzce vymezenému tématu šlo o setkání odborníků s rozmanitými zájmy a perspektivami, kde vedle historických příspěvků zazněly také příspěvky z oblasti dějin ekonomiky, filozofie či dějin umění. Širší zastoupení religionistů zde chybělo, přesto měla účast na akci svůj význam. Ukázala totiž, že mezioborová spolupráce a hledání společného jazyka s badateli z jiných disciplín není jen stokrát omílané klišé, ale praktická potřeba, bez níž je pokrok v porozumění výzkumným otázkám mnohonáboženské společnosti Mongolské říše jen dílčí. Konference také byla, doufám, příležitostí ukázat konkrétní přínos religionistiky pro ostatní společenskovední obory.

První den proběhl intenzivní workshop s podtitulem „Religions in Mongol Eurasia“, který byl již čtvrtým ročníkem cyklu Mongol Empire Spring Series (M.E.S.S.). Tato setkání pořádá mezinárodní neformální uskupení badatelů nazvané „Ordu research group“ každý rok v jiném evropském městě a s podporou jiné instituce. Jednotlivé ročníky byly zaměřeny na různé aspekty dějin Mongolské říše, letos přišla řada na „náboženství“ a hostitelským pracovištěm se stal Ústav pro dějiny Univerzity ve Vídni (Universität Wien), kde se organizace ujala sinoložka a historička Francesca Fiaschetti. Zájem o náboženské otázky mongolských středověkých dějin tak nebyl výsledkem úzké profilace organizátorů, ale spíše výsledkem volby vhodného tématu pro badatele v oblasti dějin Mongolské říše obecně. Z toho také pramenil jeden společný rys většiny konferenčních příspěvků – byly zaměřeny na konkrétní náboženské jevy či komunity v lokálních historických a kulturních kontextech bez širších odkazů k religionistickým či antropologickým teoriím. Zato však byly založeny na detailní znalosti a kritice pramenů, přičemž největším přínosem bylo sdílení znalostí určitého okruhu pramenů, které jsou z důvodu jazykové bariéry nedostupné badatelům dalším. Obsáhnout totiž celou škálu pramených jazyků je pro historiky Mongolské říše prakticky nad lidský úkol.

První den zajistily charakter intenzivního diskusního workshopu reakce předem vybraných diskutujících, kteří poskytovali zpětnou vazbu na pří-

spěvky daného bloku. Tematické bloky pokrývaly jak dílčí otázky úzké mezikulturní a mezináboženské výměny, tak také otázky poměrně široké, jakými byla například impozantní makroekonomická analýza daňové politiky Mongolů vůči jednotlivým náboženským komunitám (Enerelt Enkhbold). Svůj prostor získala také témata týkající se náboženské situace v oblasti Zlaté hordy a jejích kontaktů s Evropou (Szilvia Kovács) či problematika církevní institucionalizace v této oblasti (Alexander Uzelac). Významným tématem se ukázala být otázka byrokratizace Mongolské říše a adaptace fungování náboženských, vzdělávacích (Qiao Yang) i správních institucí (Márton Vér) v kontextu mnohonáboženské říše zejména pod vlivem čínské kultury (Francesca Fiaschetti). Konkrétní znalost lokálních podmínek, ať už šlo o fungování poštovního systému, lokalizaci nestoriánských sídel (Pier Giorgio Borbone) či organizaci věšteckých škol, ukázala, jak rozsáhlé a jazykově rozmanité jsou prameny pro studium těchto otázek. Badatelská spolupráce a sdílení je tak v této oblasti nepochybně nutností.

Vyvrcholením prvního dne byla přednáška Petera Jacksona, emeritního profesora univerzity v Keele, který patří k předním kapacitám v oblasti studia středověkých dějin Mongolů, a zejména pak jejich kontaktů se sousedními kulturami, Evropu nevyjímaje.¹ Jackson ve svém příspěvku, založeném na detailní a rozsáhlé znalosti pramenů, upozornil na specifika koexistence různých náboženství v Mongolské říši. V této otázce se zejména v období před nástupem islámu snoubilo přísné dodržování „zákonu stepí“ s jeho nejrůznějšími tabu se sklony Mongolů k účelové manipulaci s informacemi ohledně náboženského vyznání chánů. Svou věrnost historickým pramenům a obezřetnost, až téměř nechuť k teoretické abstrakci Jackson doložil přátelským, nicméně důrazným odmítnutím rozebírat otázku středověkého mongolského pojetí „náboženství“. Tedy otázku, která by religionisty patrně zajímala nejvíce.

Druhý a třetí den konference proběhl na Ústavu pro íránská studia Rakouské akademie věd, kde měl akci na starost Bruno de Nicola.² Odborný program, v jehož rámci zazněly příspěvky o náboženské situaci v perském ílchanátu (Yuka Kadoi, Bruno de Nicola, Na'ama O. Arom), křesťanství v Mongolské říši (Jana Valtrová, Kherlentssetseg Damdindorj) a islámu u Mongolů (Csaba Göncöl, Bruno de Nicola), uzavírala návštěva Rakouské národní knihovny. Pro celou konferenci tak typické *ad fontes*

1 Viz např. Peter Jackson, *The Mongols and the Islamic World: From Conquest to Conversion*, New Haven – London: Yale University Press 2017; id., *The Mongols and the West, 1221-1410*, Abingdon – New York: Routledge 2018 (1. vyd. Pearson Education Limited 2005).

2 Viz např. Bruno de Nicola, *Women in Mongol Iran: The Khātūns, 1206-1335*, Edinburgh: Edinburgh University Press 2017.

bylo uskutečněno inspekcí rukopisu dopisu mongolského chána Hülegüho, ve kterém roku 1262 nabízel francouzskému králi spojení proti muslimům. Poněkud záhadná geneze tohoto textu, jenž byl v polovině 14. století v Salzburgu připsán na volnou stránku kolekce životopisu svatých, symbolicky upozornila na dosud nezodpovězené otázky dějin kontaktů mezi Evropou a Mongolskou říší ve středověku.

Poslední den konference upoutal pozornost panel organizovaný týmem badatelů a studentů ze Středoevropské univerzity (József Laszlovsy, Stephen Pow) a Univerzity Loránda Eötvöse (Dorottya Uhrin). Zazněly zde příspěvky prezentující některé dílčí výsledky a problémy probíhajícího výzkumného projektu zaměřeného na mongolský vpád na území dnešního Maďarska v letech 1241-1242. Synergické spojení různých výzkumných metod od archeologie přes lingvistiku po zpracování písemných pramenů je v tomto případě jasným a praktickým dokladem přínosu mezioborové spolupráce, která umožňuje konfrontovat výpovědi pramenů různé povahy. Religionistika má vedle těchto disciplín nepochybně své místo a může přispět zejména kritickou reflexí obecných pojmů a kategorií. Ať už jde o pojmy označující samo „náboženství“, které v různých kulturních a jazykových kontextech mají často velmi odlišný obsah, nebo třeba o – mezi historiky stepních národů stále oblíbený – termín „šamanismus“.